

Увазі читачів пропонуємо автобіографію видатної дослідниці народних промислів і ремесел Євгенії Юріївни Спаської, яку вона написала 1965 року під час передачі свого архіву в Україну – до Інституту мистецтвознавства, фольклору та етнографії ім. М. Т. Рильського Академії наук Української РСР. Матеріали надійшли з Алма-Ати, де Євгенія Юріївна на той час проживала. Так далеко від дому вона потрапила після того, як була репресована 1934 року й заслана на три роки в м. Уральськ. Після заслання, очевидно, дослідниці не дозволили жити в Україні, тому вона не повернулася на батьківщину, а залишилася в Казахстані.*

[АВТОБІОГРАФІЯ ЄВГЕНІЇ СПАСЬКОЇ]

- 1892** Народилася на Чернігівщині у м. Ніжені.
- 1909/10** Скінчила гімназію ім. П. Я. Кумакевич у м. Ніжен.
- 1909/10–1914** Скінчила «Высшие женские курсы им. проф. Герна», істор[ичне] від[ділення] істор[ико-]филос[офського] факультету у м. Москві.
- 1914** У літку скінчила курси сестер-жалібниць у м. Ніжені.
- 1914 21/IX–3/V 1915** Працювала у 5 відд[ілі] 2-го госпіталю сестроу у м. Ніжені.
- 1915 3/VI–1917 р.** Працювала у «Ком. Юго-Зап. Фронту ВЗС» у Подволочиску, Тарнополі, Коломиї в Галичині, спочатку в мед[ико]-саніт[арному] відділі, потім у відділі допомоги населенню.
- 1917–1919 рр.** Працювала членом кол. підвідд. Трудової Допомоги у Києві.
- 1919 рр.** Хворіла тифом брюшним з ускладненням у м. Ніжені після чого і лікувалася, і працювала в СанКурУпр. і Червоному
- 1919–1921 р.** хресті в Ялті та Феодосії, а повернувшись до Ніжена, знов хворіла на сипняк майже ½ року з «оскладненнями» – закупоркою глибоких вен.
- 1921–1922** Працювала в художн[ьо]-пром[исловій] Майстерни Промсоюзу у Ніжені.
- 1923–1934 р.** Жила і працювала у Києві: секрет[арем] місцевкому «Пролетарської Правди», уповноваженим видавництва «Новая деревня», «Кустарному відділі Сіль[сько]-Госп[одарського] Музею і постійної промислової виставки».

* За стриманими рядками автобіографії відчувається вся гіркота вченої, яка не мала змоги займатися улюбленою справою. Невелику кількість матеріалів своєї наукової діяльності, які Є. Спаська змогла вивести із собою на заслання, перед передачею до Інституту мистецтвознавства, фольклору та етнографії ім. М. Т. Рильського АН УРСР вона опрацювала, оформивши їх у завершене дослідження. Саме тому під більшістю наукових робіт Є. Спаської, що зберігаються в її фонді, стоять дві дати, наприклад: Київ – 1926, Алма-Ата – 1963.

Продовжуючи публікацію наукових праць ученої з її архіву, пропонуємо увазі читача дослідження кахльових печей Покорщини в садибі матері гетьмана Розумовського. Ця розвідка вибрана для публікації не випадково. За відсутності всіх матеріалів своєї експедиції на Чернігівщину в Козелець та потрібної літератури дослідниця не закінчила роботи над цією темою, про що дуже шкодувала. У фонді ці матеріали зберігаються у вигляді доповіді, яку Євгенія Юріївна виголосила на мистецькому семінарі відомого мистецтвознавця Федора Людвиговича Ернста, який проводив його на кафедрі мистецтвознавства в Академії наук УРСР.

Дослідження подаємо з орфографією авторки. У квадратних дужках друкуємо розширення слів, які не викликають сумніву в упорядника. Примітки до тексту автора друкуються без позначок, а від упорядника – з позначкою *Прим. упоряд.*

- 1934–1937** Була заслана в м. Уральськ, де трохи працювала в Союзпромкопі, а більше хворіла.
- 1937–1938** Працювала інструктором по худож[нім] пром[ислам] Каз[ахського] Экспорту і в артілі «Ковровщица» в м. Алма-Ати, доки мені не запропонували виїхати з столиці.
- З 26/V 1938 по 7/III 1946 р.** Жила і працювала в м. Семіпалатінску і працювала по організації художньої промисловості в артілях ім. Крупської та арт[ілі] ім. Джамбула до початку війни, а з 1941 г. по організації різних майстерень при Союзі ПромКопі – швальних, латальних, переробки «отходов госпромышленности» (евакуїров[аних] фабрик).
- 1946–1948 р.** Жила і працювала в м. Алма-Аті: в Управл[інні] Промкопер. Каз[ахської] ССР по художн[ім] промисл[ам], в Академ[ії] Наук Каз[ахської] ССР мол[одшим] науков[им] робітн[иком] Інституту історії, в Каз Изо – начальн[иком] трафаретного цеху, співробітником Гос[ударственного] Центр[ального] Музею Каз[ахської] ССР, усюди не більше як по ½ року, і звільняли мене усюди «згідно з власним бажанням», і нарешті –
- з 1948–1961 р.** працювала в Алма-Атінському Державному Педінституті ім. Абая на посадах: секретаря істфака, Лаборанта кафедри історії, секретаром Учен[ого] Совета, Зав. аспірантурою, доки не звільнила мене на пенсію лікарська комісія, забороняючи як фізичну, так і розумову працю через ускладнення і хворість на частії «мізкові спазми».

Частина усіх цих відомостів можу ствердити документами (діплом, характеристики, труд[ова] книжка за роки з 1938 р. – 1945 і т. ін.), які можу надіслати в копіях, а потім і в оригіналах сподіваюся здати до фонду.

Починаючи з часів роботи у Земському Союзі в Галичині зацікавилася народнім мистецтвом, багато замальовувала і збирала зразки і в Галичині, і здебільшого на Чернігівщині.

А коли переїхала до Києва (1923 р.), працювала в різних установах, а поруч з цим вступила вільним слухачем до Київського Археологічного Інституту на відділ мистецтвознавства, працювала в семінарах Данила Михайловича Щербаківського, багато усюди де доводилось бувати, замальовувала, збирала зразки, робила доповіді: в ці часи вже друкували де які з моїх робіт, список яких, і надрукованих, і рукописних, надіслала до І.М.Ф.Е. Ак[адемії] Наук Каз. ССР.

Промоційну працю на тему про Порцеляновий завод А. Миклашевського в с. Волокитіно на Чернігівщині оборонила в м. Харкові.

З того часу як мене було заслано до Казахстану, наукової праці не вела із-за постійних «осложнений» тифів, «закупорок глибоких вен», і лише у 1948 р. в Алма-Аті зустрів мене на вулиці випадково проф. С. І. Руденко і примусив опрацювати тему про велику і занедбану збірку мідяних «скифських» котлов Центрального Музею, з якого на передодні цієї зустрічі мене було звільнено «за власним бажанням». Як я не відмовлялася, що це тема суто археологічна, а я ніякий археолог, він привів мене до Музею і заявив директору, що я мушу виконати цю роботу під його керівництвом. Так що останні роки – майже 8 років – я вивчала цю збірку і перекваліфіковувалася «на археолога». Доповідь про котли робила де-кілька разів, і цю роботу опубліковано в виданнях Держ[авного] Пед[агогічного] Інст[итуту] ім. Абая. Звільнившись з роботи на пенсію р. 1961, я розшукала лише де-що з своїх збірок і що могла надіслала до І.М.Ф.Е. академії наук.

Іntenсивно працювати мені не дозволяє стан здоров'я, проте я б дуже хотіла закінчити роботу про «Покорщину», де – як повідомляв мене проф. В. М. Зуммер – нічого не залишилося з того, що ми бачили раніше, хоч мені дуже бракує і частини моїх матеріалів (замальовок), і літератури.

Здається вже все, що я змогла сумлінно згадати і написати.

*Є. Спаська.
Алма-Ата 1965 р. X.*